

<http://dx.doi.org/10.16926/gea.2025.02.01.14>

dr Jacek SROKOSZ

Uniwersytet Opolski

ORCID: 0000-0002-7587-6483

jsrokosz@uni.opole.pl

Ujęcie „hybrydy” w naukach prawnych jako bytu „pomiędzy” prawem publicznym a prywatnym

Streszczenie

Pojęcie „hybrydy” jest powszechnie używane w dyskursie publicznym, zarówno w języku potocznym, jak i w językach specjalistycznych, skutkując wielorakim znaczeniem tych pojęć. Przedmiotem artykułu jest znaczenie wspomnianego pojęcia używanego w naukach prawnych. Hybryda prawna jest tu rozumiana jako połączenie co najmniej dwóch różnych, z zasady wykluczających się elementów, pochodzących z różnych gałęzi bądź dziecin prawa. Hybryda prawna występuje zawsze „pomiędzy” dwoma odrębnymi gałęziami prawa, kierującymi się własną logiką wewnętrzną, wartościami oraz zasadami funkcjonowania. Wprawdzie posiada ona cechy charakterystyczne dla każdej z tych gałęzi, ale z powodu tego oryginalnego połączenia nie daje się jednoznacznie zakwalifikować do żadnej z nich. Powstawanie hybrydowych instytucji prawnych spowodowane jest zmianami społecznymi we współczesnym świecie, które to skutkują koniecznością poszukiwań rozwiązań instytucjonalnych niemieszczących się w klasycznie rozumianych podziałach prawa. Przedmiotem analizy będą w szczególności hybrydowe instytucje prawne powstające „pomiędzy” prawem prywatnym a publicznym w wyniku procesu wzajemnego przenikania się tych gałęzi prawa.

Słowa kluczowe: hybryda, hybrydowość, nauki prawne, wzajemne przenikanie się, prawo publiczne, prawo prywatne.

I. Wprowadzenie

Pojęcie „hybrydy” oraz pochodzące od niego terminy: „hybrydowy” oraz „hybrydowość” jest dosyć powszechnie, ale równocześnie różnorako używane zarówno w języku potocznym, jak i w specjalistycznym, ale także w dyskursie naukowym. Skutkiem popularności tego terminu jest jego wielorakie rozumienie – używane ono jest m.in. w kosmologii, motoryzacji, zarządzaniu,

naukach wojennych, a także w naukach humanistycznych i społecznych. W artykule przedstawione zostaną wybrane instytucje prawne będące hybrydami prawa prywatnego oraz publicznego. Instytucje takie łączą w sobie jednocześnie elementy dwóch różnych od siebie logik funkcjonowania podstawowych gałęzi prawa, ale nie dają się jednoznacznie zakwalifikować jako przynależące do jednej z nich. Ich powstawanie jest wynikiem procesu wzajemnego przenikania się prawa prywatnego i publicznego, będącego rezultatem zachodzących zmian społecznych. W artykule zostaną przedstawione wybrane instytucje prawne z pogranicza prawa publicznego oraz prywatnego, które określane są jako „hybrydy” lub „hybrydowe” w kontekście zachodzącego procesu wzajemnego przenikania się prawa publicznego oraz prywatnego. W pierwszej kolejności wyjaśnione zostanie pojęcie hybrydy oraz jego znaczenie w dyskursie nauk humanistycznych i społecznych, następnie przedstawione różnorakie znaczenie hybryd w naukach prawnych, wreszcie zostaną wskazane wybrane instytucje hybrydowe występujące na pograniczu prawa prywatnego oraz publicznego, wynikające z procesu wzajemnego przenikania się tych dwóch gałęzi prawa. Metodą badawczą zastosowaną w artykule jest analiza piśmiennictwa dotyczącego problematyki hybryd oraz pogranicza prawa publicznego i prywatnego.

2. Hybryda w kulturze i w naukach społecznych

Analizowane w artykule pojęcie „hybryda” ma swoje źródło w łacińskim terminie *hybrida*, pod którym rozumiano byt powstały w wyniku połączenia dwóch dotychczas odrębnych elementów. Początkowo stosowano je głównie w biologii, gdzie oznaczało ono twór powstały w wyniku połączenia dwóch różnych genetycznie zwierząt czy roślin¹. Później użycie tego określenia upowszechniło się także w innych dziedzinach nauki, w szczególności w humanistyce oraz naukach społecznych, ale także zaczęło być powszechnie stosowane w języku potocznym. Zgodnie z *Słownikiem języka polskiego* pojęcie to może występować w trzech znaczeniach: 1) biologicznym i oznacza „zwierzę lub roślinę powstałą ze skrzyżowania dwóch genetycznie różnych zwierząt lub roślin, np. należących do różnych ras albo gatunków; mieszańiec”; 2) językowym: „wyraz złożony z elementów należących do dwóch języków, np. antypowieść” 3) ogólnym: „coś, co składa się z różnych elementów, często niepasujących do siebie”².

Choć samo określenie hybrydy ma rodowód nowożytny, to sama idea łączenia dwóch kompletnie różnych elementów tworzących zupełnie nowy byt jest

¹ A. Doczekalska, *Język prawny w tworzeniu i transpozycji prawa Unii Europejskiej. Procesy hybrydyzacji*, Warszawa 2022, s. 109.

² M. Szymczak (red.), *Słownik języka polskiego PWN*, t. 1 A–K, Warszawa 1995, s. 713.

obecna w szeroko rozumianej kulturze poczynając od starożytności, przede wszystkim w opisie mitologicznych stworzeń składających się z połączenia części ciała różnych zwierząt lub ludzi i zwierząt. Występowały one w wielu kulturach m.in. mezopotamskiej (skrzydlate byki z ludzkimi głowami), egipskiej (bogowie z ludzkim ciałem połączonym z głową zwierzęcia), greckiej (minotaur, centaury, chimery, sfinksy), indyjskiej (bóg Ganeśa mający ludzkie ciało połączone z głową słonia) i są także obecne w kulturze współczesnej (anioły i diabły w kulturze chrześcijańskiej).

Szeroko rozpowszechnione pojęcie to jest we współczesnej humanistyce – gdzie ze względu na znaczną liczbę kontekstów, w jakich jest ono używane, nie można wskazać jego precyzyjnego znaczenia³. Jak wskazuje A. Doczekalska⁴ pojęcie to używane jest przede wszystkim w językoznawstwie⁵, w szeroko rozumianych badaniach nad kulturą⁶, a także w studiach postkolonialnych⁷. Termin ten pojawia się również bardzo często w wielu aspektach w naukach społecznych, chociażby takich jak nauki prawne czy nauki o zarządzaniu (przykładowo problematyka organizacji czy przedsiębiorstw hybrydowych)⁸. W ostatnim czasie stało się ono bardzo popularne i chętnie jest przywoływane w naukach o wojskowości (przede wszystkim koncepcje wojny hybrydowej)⁹ oraz o edukacji (nauczanie hybrydowe)¹⁰. Powyższe wyliczenie ma jedynie charakter przykładowy i oczywiście w żaden sposób nie wyczerpuje kontekstów używania pojęć hybryda i hybrydowości w dyskursie naukowym.

³ A. Doczekalska, op. cit., s. 110.

⁴ Ibidem.

⁵ Odnosi się do tzw. języków hybrydowych lub mieszanych. Szerzej: A. Doczekalska, op. cit., s. 109, przyp. 6 i 7.

⁶ A. de Toro wymienia 7 kontekstów, w jakich w badaniach nad kulturą używane jest pojęcie hybrydy i hybrydowości. Zob.: A. de Toro, *Globalization – New Hybridities – Transidentities – Transnations: Recognition – Difference*, [w:] A. de Toro (red.), *New hybridities: societies and cultures in transition*, Hildesheim 2006, s. 22. Są też oczywiście głosy krytyczne odnoszące się do użyteczności narzędzia, jakim jest koncepcja hybrydowości w nauce o kulturze. Zob. A. Zaporowski, *Hybrydowy charakter współczesności i kultury. Studium krytyczne*, „Studia Kulturoznawcze” 2013, nr 1 (3).

⁷ H. Bhabha, *The location of culture*, London – New York 1994. Zob. też A. Sulikowski, M. Wojtanowski, *Postkolonialna koncepcja hybrydyczności a prawa własności kulturowej. Pomiędzy dynamiką kultury a esencjalizmem*, „Wrocławsko-Lwowskie Zeszyty Prawnicze” 2018, nr 9; M. Golinczak, *Postkolonializm – przed użyciem wstrząsnąć*, „Recykling Idei” 2008, nr 1.

⁸ Zob. H. Cichocki, A. Tomaszewski (red.), *Organizacja hybrydowa w teorii i praktyce*, Warszawa 2022.

⁹ P. Ochmann, *Prawne implikacje wybranych elementów terminu „wojna hybrydowa”*, „Studia Prawa Publicznego” 2019, nr 4 (28); K. Grabowska, *Próba wyjaśnienia pojęcia i istoty wojen hybrydowych*, „Świat Idei i Polityki” 2015, t. 14; W. Sokała, B. Zapała, *Asymetria i hybrydowość – stare armie wobec nowych konfliktów*, Warszawa 2011.

¹⁰ P. Głowicki, *Nauczanie hybrydowe – koncepcja i rozwiązania*, „Pomiary, Automatyka, Kontrola” 2009, vol. 55, nr 7; A. Kozubska, *Kształcenie hybrydowe w dobie kryzysu – zagrożenie czy szansa rozwojowa?*, „Zeszyty Naukowe WSG” 2020, t. 36, nr 5.

Zarysowana powyżej powszechność, ale jednocześnie różnorodność użycia pojęć hybrydy i hybrydowości skutkuje powstaniem trudności w precyzyjnym określeniu oraz wyliczeniu cech wspólnych dla tych wszystkich ujęć. Pomimo tych trudności wydaje się jednak, że można kilka takich podstawowych cech wspólnych dla wszystkich ujęć wymienić oraz scharakteryzować podstawowe założenie teoretyczne leżące u ich podstawy.

Do fundamentów teorii odnoszących się do hybryd należy założenie o istnieniu jednoznacznych klasyfikacji przedmiotów i kategorii elementów, które można łatwo od siebie odróżnić na podstawie przyjętych przejrzystych kryteriów podziałów. Naturalnym stanem rzeczy jest zatem istnienie jasnego porządku klasyfikacyjnego, w którym są jednoznacznie określone miejsca położenia oraz wzajemne relacje pomiędzy poszczególnymi elementami. Nawiązując do nauk przyrodniczych można przecież wyróżnić, na podstawie jasnych oraz łatwo weryfikowalnych cech, istnienie poszczególnych gatunków, odmian czy ras zwierząt i roślin. Podobnie, zdaniem zwolenników tego ujęcia, rzecz się ma zarówno w szeroko rozumianej humanistyce – można wszak wyróżnić gatunki literackie czy muzyczne, czy też kultury poszczególnych ludów, jak i w naukach społecznych, w których można wyróżnić pewne czyste formy instytucji posiadających własną tożsamość oraz kierujące się własną i spójną wewnątrznie logiką instytucjonalną¹¹. Przedsiębiorstwa prywatne będą się kierować inną logiką działania (przykładowo będą zmierzać do akumulacji kapitału, maksymalizacji zysku, zwiększenia konkurencyjności) niż wspólnota religijna (zmierzająca do rozwoju duchowego swoich członków, zbawiania itd.)¹². Wspomniany przymiot „naturalności” nie ogranicza się zatem wyłącznie do kwestii biologicznych i natury w rozumieniu przyrodniczym (były one co prawda dla niego punktem wyjścia w przeszłości), lecz współcześnie obejmuje także szeroko rozumianą kulturę oraz społeczny wymiar funkcjonowania człowieka¹³.

Przełamaniem naturalnego porządku klasyfikacyjnego oraz granic tych „czystych” gatunków, form czy instytucji jest pojawienie się hybryd, a więc nowych bytów, które łączą w sobie pewne elementy form czy gatunków z założenia

¹¹ Logikę instytucjonalną P. Thornton i W. Ocasio definiują jako „Społecznie skonstruowane, historyczne wzorce symboli kulturowych i praktyk materialnych, założeń, wartości i przekonań, za pomocą których jednostki wytwarzają i odtwarzają swoje materialne utrzymanie, organizują czas i przestrzeń oraz zapewniają znaczenie ich codziennej aktywności”. P.H. Thornton, W. Ocasio, *Institutional Logics and the Historical Contingency of Power in Organizations: Executive Succession in the Higher Education Publishing Industry, 1958–1990*, „American Journal of Sociology” 1999, v. 105, s. 801–843.

¹² P.H. Thornton, W. Ocasio, M. Lounsbury, *The Institutional Logics Perspective: A New Approach to Culture, Structure and Process*, Oxford 2012.

¹³ Odzwierciedla to definicja hybrydy zawarta w *Oxford Dictionary of English*, gdzie hybryda to „potomstwa oswojonej lochy i dzika, dziecka człowieka wolnego i niewolnicy itd.”, C. Soanes, A. Stevenson (red.), *Oxford Dictionary of English*, Oxford 2003, s. 850.

wykluczające się. Przykładowo istotą hybrydowości w teorii organizacji jest połączenie ze sobą wielu elementów logik instytucjonalnych oraz tożsamości, które z założenia do siebie nie pasują¹⁴. Hybrydy należy postrzegać jako efekt przełamania naturalnych granic oraz klasyfikacji, gdyż w nienaturalny sposób łączą i ucieleśniają w sobie cechy przynależne do odmiennych kategorii. W toku dziejów postrzegano je podobnie jak Arystoteles, który wszelkie potwory (posługiwał się tym określeniem odnosząc się do hybrydy w postaci wołu z ludzką głową) są zaprzeczaniem funkcjonowania oraz reprodukowania się naturalnego porządku świata, i jako nieadekwatne do niego anomalnie są przypadkowe i zaledwie podobne do istniejących bytów, lecz same nowego bytu nie tworzą¹⁵. Chociaż współcześnie postrzeganie to uległo radykalnej przemianie, a hybrydom jako odrębnym bytom nie odmawia się własnej tożsamości, wręcz przeciwnie szeroko się ją opisuje i analizuje¹⁶, niemniej nadal są one postrzegane jako twory jednostkowe, niejednorodne, niepowtarzalne i niespójne, a tym samym wzbudzające niepokój (także wśród badaczy)¹⁷. Hybrydy nie tworzą żadnych klas ani gatunków, stąd też nie można ich wpasować w żadne dychotomiczne podziały i klasyfikacje¹⁸ – występują one zawsze w strefie „pomiędzy” poszczególnymi kategoriami¹⁹. Nie sprzyjają one stałości czy niezmienności zjawisk, lecz wręcz przeciwnie, oferują pewność zmian, co nie daje poczucia bezpieczeństwa i pewności ich statusu²⁰.

3. Pojęcie hybrydy w naukach prawnych

W naukach prawnych pojęcie hybrydy pojawia się w kilku znaczeniach, w zależności od obszarów badawczych, w których termin ten jest używany. Występuje on przede wszystkim w zakresie komparatystyki prawniczej, w obszarze prawa

¹⁴ A. Pierścieniak, „Hybrydowość” jako atrybut współczesnych organizacji, [w:] H. Cichocki, A. Tomaszewski, op. cit., s. 10.

¹⁵ Arystoteles, *Fizyka*, [w:] tegoż, *Dzieła wszystkie*, t. 2, przeł. K. Leśniak, Warszawa 2003, s. 60; tenże, *O rodzeniu się zwierząt*, przeł. P. Siwek, Warszawa 1979, s. 181, tenże, *Zagadnienia przyrodnicze*, przeł. L. Regner, Warszawa 1980, s. 62.

¹⁶ Zob. przykładowo M. Szpunar, *Konstruowanie tożsamości hybrydycznej*, „Roczniki Humanistyczne” 2024, t. LXXII, z. 7.

¹⁷ I. Hawrińska, *Hybrydy i hybrydyczności z pogranicza literatury oraz sztuk wizualnych*, Pelplin 2020, s. 19.

¹⁸ Ibidem.

¹⁹ E. Rewers, *Post-polis. Wstęp do filozofii ponowoczesnego miasta*, Kraków 2005, s. 168. Analizy kwestii pozostawania „pomiędzy” w kulturze współczesnej dokonała: K. Wilkoszewska, *Prefiksy w roli wyznaczników współczesności*, [w:] A. Gwóźdź, S. Krzemień-Ojak (red.), *Intermedialność w kulturze końca XX wieku*, Białystok 1998.

²⁰ E. Szczęsna, *Teoria hybrydyczna*, „Teoria – Literatura – Kultura” 2004, nr 2 (9), s. 9.

międzynarodowego oraz europejskiego, wreszcie w najistotniejszym z punktu widzenia celów niniejszego tekstu, zakresie relacji pomiędzy prawem publicznym a prywatnym. Zanim jednak nastąpi omówienie tego ostatniego aspektu, należy krótko scharakteryzować dwa wcześniejsze.

Hybrydowość w ujęciu komparatystyki prawniczej zwykle używana jest w dość podobnym znaczeniu, jak w badaniach nad hybrydowością poszczególnych kultur, przy czym przyjmować może postać odwołującą się do istnienia hybryd kultur prawnych lub też do hybryd systemów prawnych. W pierwszym przypadku badania te łączą się często z studiami postkolonialnymi, hegemonią jednych kultur prawnych nad innymi oraz wytworami jakie powstają z mieszania się kultury hegemonicznej z rodzimą, czy też instytucjami przeszczepów prawnych (*legal transplants*)²¹. W przypadku hybrydowych systemów prawnych analizie podlegają te z nich, które stanowią połączenie dwóch lub więcej systemów prawnych – najczęściej systemu *common law* z systemem *civil law* (jako przykłady podaje się w literaturze system prawny Szkocji, Izraela, stanu Luizjana w USA, prowincji Quebec w Kanadzie)²². Jednak występują także połączenia systemów prawnych w innych konfiguracjach, jak choćby systemu prawa stanowionego albo systemu *common law* z islamskim prawem *szaria*²³. W ujęciu systemów prawa często zamiast pojęcia hybrydowych albo też zamiennie z nimi używa się określenia „mieszane systemy prawa” (*mixed legal systems*) czy też „mieszane jurysdykcje” (*mixed jurisdiction*)²⁴.

W prawie międzynarodowym o hybrydyzacji instytucji prawnych najczęściej pisze się w kontekście przenikania prawa organizacji ponadpaństwowych do krajowych porządków prawnych, w szczególności unormowań konwencji międzynarodowych, będących często hybrydą instytucji wywodzących się z różnych systemów prawnych. C. Nowak proces ten nazywa hybrydyzacją niesystematyczną przepisów porządku krajowego, gdyż odnoszą się one tylko do punktowych wycinków dotychczas obowiązujących unormowań²⁵. W tym znaczeniu można mówić o hybrydyzacji normatywnej w porządku krajowym, dokonującej się pod wpływem uregulowań ponadpaństwowych. Obok niej występuje także hybrydyzacja instytucjonalna, polegająca na tym, że tworzone

²¹ Przykładowo: M. Solinas, *The Nature of Legal Transplants – Inspirations from Postcolonial Scholarship*, „Association of Comparative Law Yearbook” 2016, Vol. 22.

²² J. Du Plessis, *Comparative Law and the Study of Mixed Legal Systems* [w:] M. Reimann, R. Zimmermann (red.) *The Oxford Handbook of Comparative Law*, Oxford 2019, s. 616–638.

²³ N. Mariani, G. Fuentes, *World Legal Systems*, Montreal 2002.

²⁴ V.V. Palmer, *Mixed Jurisdictions Worldwide: The Third Legal Family*, Cambridge 2001, s. xiii; N. Mariani, G. Fuentes, op. cit., s. 17.

²⁵ C. Nowak, *Wpływ procesów globalizacyjnych na polskie prawo karne*, Warszawa 2014, s. 65–66. Jako przykład takiej konwencji autorka podaje statut Międzynarodowego Trybunału Karnego w Hadze.

są instytucje sądowe o mieszanym, hybrydowym charakterze²⁶. Z kolei w prawie unijnym pojęcie prawa hybrydowego odnosi się do tzw. miękkich form tworzenia prawa, znajdujących się poza tradycyjnym procesem legislacyjnym, mających mieć elastyczny charakter i łatwiej dopasowujących się do aktualnego zapotrzebowania społecznego i wymogów rynku²⁷.

Trzeci aspekt hybrydyzacji w naukach prawnych odnosi się do powstawania prawnych instytucji na pograniczu, czy też może „pomiędzy” prawem publicznym a prawem prywatnym. Podział ten zaproponowany już przez rzymskich prawników, a skonceptualizowany w definicji Ulpiana zawartej w *Digestach*²⁸, jest trwale ugruntowany w dyskursie nauk prawnych, choć stale wzbudza dyskusję pomiędzy jego uczestnikami. Z jednej strony nie brakuje głosów wskazujących na jego ponadczasowość i aktualność, nie tylko z punktu widzenia potrzeb dydaktyki, lecz także z perspektywy badawczej²⁹. Zaś z drugiej strony liczne są stanowiska przeciwne wskazujące na nieadekwatność tego podziału do realiów współczesnych, chociażby ze względu na zmiany charakteru działania państwa, poszerzenie katalogu jego działań, wreszcie procesów publicyzacji prawa prywatnego oraz prywatyzacji prawa publicznego, lub też po prostu z powodu zacierania się wyraźnych granic pomiędzy tymi dwoma kategoriami, o ile w ogóle przyjąć, że takie kiedykolwiek istniały³⁰. Nie wnikając zanadto w głębie tego sporu, w szczególności kwestii wyraźnych granic tych dwóch wielkich gałęzi prawa³¹, z punktu widzenia wcześniejszych rozważań przyjąć należy, że taki podział

²⁶ C. Nowak, op. cit. Przykładem takiej instytucji był Sąd Specjalny dla Sierra Leone. Zob. M. Ści-bura, *Hybrydowe sądownictwo karne na przykładzie Sądu Specjalnego dla Sierra Leone i procesu Charlesa Taylora*, „Studenckie Prace Prawnicze, Administratywistyczne i Ekonomiczne” 2022, vol. 42; M.Ch. Bassiouni, *Mixed Models of International Criminal Justice*, [w:] M.Ch. Bassiouni (red.), *International Criminal Law*, Vol. III, *International Enforcement*, Leiden 2008, s. 155 i n; D.M. Crane, *The Special Court for Sierra Leone* [w:] ibidem, s. 195 i nn.

²⁷ Szerzej: N. Kohtamäki, *Prawo hybrydowe w porządku normatywnym Unii Europejskiej*, Puł-tusk – Warszawa 2019.

²⁸ Według Ulpiana: „prawem publicznym jest to, które dotyczy ustroju państwa rzymskiego, prywatnym zaś to, które (dotyczy) korzyści jednostek: są bowiem niektóre (normy) ogólnie użyteczne, inne znów prywatne”. K. Kolańczyk, *Prawo rzymskie*, Warszawa 1986, s. 24.

²⁹ I. Zachariasz, *Prawo w ujęciu strukturalnym. Studium o dychotomicznym podziale prawa na prawo publiczne i prawo prywatne*, Warszawa 2016, s. 10.

³⁰ Przykładowo: J. Nowacki, *Prawo publiczne – prawo prywatne*, Katowice 1992, s. 132; J. Zimmerman, *Aksjomaty prawa administracyjnego*, Warszawa 2013, s. 55; B. Liżewski, *Prawo publiczne a prawo prywatne – wybrane uwagi teoretyczne na temat hybrydyzacji instytucji prawnych*, „Zeszyty Naukowe KUL” 2018, t. 61, nr 4 (244) s. 56–59.

³¹ Zob. szerzej: J. Nowacki, op. cit., s. 2; J. Łętowski, *W sprawie granicy między prawem publicznym a prywatnym*, [w:] B. Kordasiewicz, E. Łętowska (red.), *Prace z prawa cywilnego wydane dla uczczenia pracy naukowej prof. Józefa Piątkowskiego*, Wrocław 1985; J. Helios, *Publicyzacja prawa prywatnego – prywatyzacja prawa publicznego w kontekście rozważań nad prawem europejskim*, „Przegląd Prawa i Administracji” 2013, vol. XCII, s. 12–24.

jest nadal adekwatny do rzeczywistości, każda z tych gałęzi kieruje się własną logiką instytucjonalną oraz celami i wartościami oraz istnieje obszar pomiędzy nimi, w którym powstają instytucje hybrydowe.

Jako jeden z najbardziej wyrazistych przykładów takich instytucji, zawierających charakterystyczne cechy i elementy zarówno prawa prywatnego, jak i publicznego B. Liżewski i J. Czerw wskazują na partnerstwo publiczno-prywatne³². Jako inne instytucje hybrydowe należące do nowej kategorii prawa publiczno-prywatnego B. Liżewski wymienia także: świadczenie emerytalne, świadczenie rentowe, porozumienie w sprawie ustalenia cen transakcyjnych, układy likwidacyjne, obowiązki informacyjne w umowach z udziałem konsumentów, prawo do ponownego wykorzystania, a także postępowania przed niektórymi organami centralnymi administracji publicznej, takimi jak: Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumenta (UOKiK), Prezes Urzędu Komunikacji Elektronicznej, Prezes Urzędu Regulacji Energetyki, Prezes Urzędu Transportu Kolejowego, Prezes Urzędu Lotnictwa Cywilnego³³. W przekonaniu autora instytucje te, łączące w sobie elementy zarówno prawa publicznego, jak i prywatnego, stanowią na razie hybrydy tych gałęzi praw, niemniej należy się spodziewać ich przeistoczenia w swoistą nową gałąź prawa publiczno-prywatnego, stanowiącego swoistą „trzecią drogę” w stosunku do klasycznego ulpianowskiego podziału prawa³⁴. A. Jagielska-Burduk jako przykład hybrydy prawa publicznego i prywatnego podaje prawo ochrony dziedzictwa kulturowego, gdzie publiczny cel, jakim jest ochrona dziedzictwa kulturowego, jest realizowany poprzez stosowanie instytucji typowych dla prawa prywatnego³⁵. Z kolei P. Bieś-Srokosz wskazuje na hybrydowy charakter niektórych prawnych form działania administracji publicznej, czyli form niewładczych łączących w sobie cechy o charakterze prywatnoprawnym jak i publicznoprawnym, wśród których wymienione zostały umowa administracyjna, ugoda administracyjna oraz kontrakt socjalny³⁶.

³² J. Czerw, B. Liżewski, *Influence of Hybrid Legal Institutions on the Management in Local Government on the Example of the Institution of Public-Private Partnership*, „Journal of Local and Self-Government” 2021, vol. 19, nr. 3.

³³ B. Liżewski, op.cit, s. 50–51.

³⁴ Ibidem, s. 61.

³⁵ A. Jagielska-Burduk, *Cultural Heritage as Legal Hybrid. Between Public and Private Law*, Springer, Cham 2022.

³⁶ P. Bieś-Srokosz, *Prawne formy realizacji zadań publicznych we współczesnej administracji. Kilka uwag na temat hybrydowych form działania w administracji publicznej*, „Studia Prawno-ustrojowe” 2022, nr 58, s. 51.

4. Hybrydy prawne jako przykład procesu wzajemnego przenikania się prawa publicznego i prywatnego

Do powstawania hybryd na pograniczu prawa prywatnego i publicznego przyczyniają się zjawiska występujące we współczesnym życiu społecznym oraz pojawiające się w nim problemy, których rozwiązanie wymusza przekraczanie dotychczas raczej sztywnych granic pomiędzy wspomnianymi gałęziami prawa. W tym zakresie w dyskursie prawa prywatnego i publicznego mówi się odpowiednio o „publicyzacji prawa prywatnego” oraz „prywatyzacji prawa publicznego”.

Pierwsze z tych pojęć odnosi się do zjawiska obejmowania regulacjami prawa publicznego obszarów życia społecznego dotychczas zastrzeżonych dla unormowań prawa prywatnego³⁷. Zdaniem M. Safjana istota tego procesu polega na występowaniu następujących zjawisk: (1) władczej ingerencji państwa w obszary zarezerwowane dotychczas dla regulacji przez strony stosunków prawnych, (2) wypieraniu metody prywatnoprawnej przez metodę publicznoprawną w zakresie stosunków w ramach prawa prywatnego, (3) coraz częstszym promowaniu interesu społecznego kosztem interesu indywidualnego oraz (4) w coraz większym rozproszeniu regulacji prawnych odnoszących się do partykularnych wycinków życia społecznego³⁸.

Jako źródło procesu publicyzacji wskazywana jest przede wszystkim chęć zapewnienia realizacji interesów zbiorowości, które niejednokrotnie były naruszane przez egoistyczną postawę jednostki, uwidocznioną i wzmocnioną przez koncepcje człowieka jako atomistycznego indywiduum głoszoną przez dziewiętnastowieczny liberalizm. Skutkiem takich postulatów narastających co najmniej od początku dwudziestego wieku było żądanie większego zaangażowania państwa w relacje oparte na prawie prywatnym³⁹. Zdaniem J. Habermasa wynikało to ze zmiany postrzegania istoty i celów regulacji prawa prywatnego – na tym obszarze nastąpił proces odchodzenia od gwarancji autonomii woli i wolności stron w kierunku ochrony zasady sprawiedliwości społecznej⁴⁰. Współcześnie

³⁷ A. Stelmachowski, *Zarys teorii prawa cywilnego*, PWN, Warszawa 1998, s. 28. Proces ten łączony jest z rozszerzaniem się zakresu regulacji prawnych, a więc jurydyzacją życia społecznego. Zob. J. Srokosz, *Juridification of social life and the process of private law publicisation*, [w:] P. Bieś-Srokosz, J. Srokosz, E. Żelasko-Makowska (red.), *Mutual Interaction between Contemporary Systems and Branches of Law in European Countries*, Częstochowa 2017, s. 157–169.

³⁸ M. Safjan, *Pojęcie i systematyka prawa prywatnego*, [w:] idem (red.), *System prawa prywatnego*, t. I, *Prawo cywilne – część ogólna*, Warszawa 2007, s. 48.

³⁹ Odnosiło się to nie tylko do prawa materialnego, lecz także proceduralnego. C.H. van Rhee, *Introduction*, [w:] C.H. van Rhee (red.), *European Traditions in civil Procedure*, Antwerpen – Oxford 2005, s. 11–13.

⁴⁰ J. Habermas, *Faktyczność i obowiązywanie. Teoria dyskursu wobec zagadnień prawa i demokratycznego państwa prawa*, Warszawa 2005, s. 418.

idee publicyzacji prawa prywatnego realizują tzw. państwa dobrobytu, a także Unia Europejska, z tym zastrzeżeniem, że celem tych regulacji nie jest całkowite wyeliminowanie instrumentów i metod prywatnoprawnych, lecz jedynie uzupełnienie ich braków i eliminacja lub skorygowanie ich niedostatków⁴¹. Współczesne państwo dąży nie tylko do zagwarantowania zasady sprawiedliwości społecznej, ale przede wszystkim do ochrony jednostki przed zagrożeniami płynącymi ze swobody kształtowania jej sytuacji prawnej na wolnym rynku⁴². Stąd też zjawisko publicyzacji prawa prywatnego najsilniej jest widoczne w relacjach, gdzie występują konsumenci, lub gdzie jednostka narażona jest na starcie z przedsiębiorcą mającym o wiele silniejszą pozycję rynkową, m.in. w: obrocie bankowym, obrocie konsumenckim, prawie ubezpieczeniowym, budowlanym, przewozowym, turystycznym, medycznym, prasowym⁴³.

Z kolei proces „prywatyzacji prawa publicznego” rozumiany jest jako odchodzenie przez państwo od stosowania metod typowo władczych w kierunku posługiwania się metodami charakterystycznymi dla prawa prywatnego⁴⁴. Dokonuje się to przede wszystkim w obszarze działania administracji publicznej określanej mianem *dominium*, a więc tam, gdzie podmioty prawa publicznego występują jako równoprawny uczestnik obrotu cywilnoprawnego. W mniejszym stopniu dotyczy to tradycyjnej sfery władczej administracji publicznej, a więc *imperium*, chociaż i w tym zakresie takie zmiany są widoczne. P. Bieś-Srokosz wskazuje, że w doktrynie prawa administracyjnego podkreśla się, iż zjawisko rozprzestrzeniania się w regulacjach funkcjonowania administracji publicznej instrumentów charakterystycznych dla prawa prywatnego wiąże się z: (1) postępującą prywatyzacją wykonywania zadań publicznych, (2) przyznaniem osobowości podmiotom administracji publicznej, (3) ze zmianą modelu administrowania w kierunku zajmowania przez administrację publiczną pozycji partnerskiej, a także (4) z powierzaniem wykonywania zadań publicznych podmiotom prywatnym, które posiadają większe i bardziej elastyczne możliwości

⁴¹ M. Safjan, op.cit., s. 50.

⁴² J. Habermas, *Strukturalne przeobrażenia sfery publicznej*, Warszawa 2007, s. 281–282.

⁴³ M. Goettel, A. Goettel, *Prawo cywilne a prawo podatkowe*, [w:] M. Goettel, M. Lemonnier (red.), *Instytucje prawa cywilnego w konstrukcji prawnej podatków*, Warszawa 2011, s. 17. Zob. też S. Biernat, *Prywatyzacja zadań publicznych. Problematyka prawna*, Warszawa – Kraków 1994; L. Zacharko, *Prywatyzacja zadań publicznych gminy. Studium administracyjnoprawne*, Katowice 2000.

⁴⁴ P. Stec, *Umowy w administracji. Studium cywilnoprawne*, Warszawa 2013; P. Bieś-Srokosz, *Umowa cywilnoprawna w administracji – przykład prywatyzacji czy prawna forma działania agencji w Polsce*, „Disputatio” 2012, vol. 2; E.T. Szubert-Bednarz, R. Paczuski, *Wypieranie prawa administracyjnego przez prawo cywilne czy także wspomaganie osiągania celów administracyjnoprawnych drogą stosowania w coraz szerszym zakresie umowy jako cywilnoprawnej formy działania?*, [w:] A. Doliwa, S. Prutis (red.), *Wypieranie prawa administracyjnego przez prawo cywilne*, Warszawa 2012, s. 96–120.

ich realizacji⁴⁵. Przyczyną zaistnienia omawianego procesu jest chęć zapewnienia przez administrację publiczną większej skuteczności oraz elastyczności w realizacji powierzonych zadań, a to niejednokrotnie w większym stopniu gwarantuje korzystanie z form prawnych przewidzianych dla prawa cywilnego.

Wspomnianych procesów prywatyzacji prawa publicznego oraz publicyzacji prawa prywatnego nie należy traktować jednak jako przeciwstawne i wzajemnie się wykluczające, lecz jako wyraz wzajemnego przenikania się prawa publicznego i prywatnego. Pierwszy z nich przedstawiany jest głównie przez przedstawicieli dyskursu prawa publicznego, a z kolei drugi opisywany jest przez uczestników dyskursu prawa prywatnego. Ocena tych zjawisk dokonywana jest z punktu widzenia logiki wewnętrznej każdej z tych gałęzi prawa, stąd też będzie zwykle przedstawiać proces jako rozszerzanie metody publicznoprawnej albo prywatnoprawnej na obszary, w których dotychczas hegemonia jednej z nich nie podlegała dyskusji. W tym ujęciu rozszerzanie się zakresu jednej z tych regulacji przypomina jednostronny proces kolonizowania części obszaru zarezerwowanego dotychczas dla tej drugiej. Jednakże jak zostało zaznaczone wyżej, zachodzące procesy nie muszą od razu oznaczać automatycznego wprowadzania metod publicznoprawnych w obszary dotychczas zarezerwowane dla prawa prywatnego i na odwrót prywatnoprawnych w obszary prawa publicznego. Nie przypomina to bowiem wojny pozycyjnej, gdzie istnieje wyraźnie oznaczona granica panowania każdej z tych gałęzi, która jednak z istoty swojej jest zmienna i może się przesunąć w jedną bądź w drugą stronę.

Zauważyć należy, że przedstawiciele wspomnianych wyżej dyskursów zwykle zgodni są w ocenie co do przyczyn obu zjawisk – stanowią je przeobrażenia współczesnej rzeczywistości na polu moralnym, społecznym, ekonomicznym czy ideologicznym. Skutkiem wspomnianych zmian staje się zjawisko nieadekwatności dotychczasowych narzędzi prawnych dla rozwiązywania aktualnych problemów społecznych, co prowadzi do nieskuteczności, nieefektywności czy też niesprawiedliwości dotychczasowych rozwiązań. Wymusza to konieczność poszukiwania nowego instrumentarium prawnego bardziej adekwatnego do rozwiązywania dotychczasowych problemów zgodnie z wymogami nowej rzeczywistości albo też do uregulowania zupełnie nowych zjawisk w życiu społecznym.

⁴⁵ P. Bieś-Srokosz, *Prawne formy...*, s. 52. Zob. też: D.R. Kijowski, *Czy cywilnoprawne formy działania administracji cywilizują jej podejście do spraw obywateli?*, [w:] J. Korczak, J. Szreniawski (red.), *Cywilizacja administracji publicznej. Księga Jubileuszowa z okazji 80-lecia urodzin prof. nadzw. Jana Jeżewskiego*, Wrocław 2018, s. 197; P. Wilczyński, *Podmioty niepubliczne w sferze administracji publicznej*, „Państwo i Prawo” 2002, nr 2, s. 56–57.

Podsumowanie

Patrząc na wspomniane procesy publicyzacji prawa prywatnego oraz prywatyzacji prawa publicznego spoza perspektywy logiki funkcjonowania każdej z tych gałęzi prawa, zauważyć można, że w gruncie rzeczy odnoszą się do tego samego zjawiska, a mianowicie wzajemnego przenikania się instytucji prawa publicznego oraz prywatnego. W wyniku tego zjawiska powstają hybrydy prawne, czy też instytucje hybrydowe, a więc nowe twory prawne, zawierające w sobie cechy charakterystyczne dla każdej z tych gałęzi prawa, jednakże niedające się jednoznacznie zaklasyfikować do żadnej z nich. Powstają one zawsze „pomiędzy” granicami przyjętymi dla każdej z tych gałęzi, należy jednak zgodzić się z B. Liżewskim, że granice te mają jednak w dużym stopniu charakter konwencjonalny⁴⁶. Niemniej przyjąć należy założenie o istnieniu dychotomii na prawo publiczne oraz prywatne, charakteryzujące się własną logiką i metodami działania, nawet jeśli nie sposób wyznaczyć precyzyjnych i stałych granic pomiędzy nimi. Co więcej, należy przyjąć, że istnieją pomiędzy nimi obszary (i stale się pojawiają nowe), w których z różnych powodów właściwsze są regulacje będące hybrydami prawnymi niż instytucjami „czystymi”, czy to prawa publicznego, czy prywatnego. Oczywiście powstawanie takich hybryd prawnych niesie ze sobą zarówno potencjalne profity, jak i zagrożenia. Do tych pierwszych można zaliczyć większą adekwatność rozwiązań do nowych zjawisk społecznych, ale także większą elastyczność i skuteczność w rozwiązywaniu dotychczasowych problemów. Z kolei do ewentualnych zagrożeń można zaliczyć wątpliwości i niepewność co do tego, zasady którego reżimu prawnego mają być stosowane w sytuacji chociażby kwestii zakresu ochrony praw jednostki czy też zakresu ingerencji organów władzy publicznej w tym obszarze.

Literatura

- Arystoteles, *Fizyka*, [w:] tegoż, *Dzieła wszystkie*, t. 2, przeł. K. Leśniak, Warszawa 2003.
- Arystoteles, *O rodzeniu się zwierząt*, przeł. P. Siwek, Warszawa 1979.
- Arystoteles, *Zagadnienia przyrodnicze*, przeł. L. Regner, Warszawa 1980.
- Bassiouni M.Ch., *Mixed Models of International Criminal Justice* [w:] M.Ch. Bassiouni [red.] *International Criminal Law*, Vol. III, *International Enforcement*, Leiden 2008.
- Bhabha H., *The location of culture*, London – New York 1994.
- Biernat S., *Prywatyzacja zadań publicznych. Problematyka prawna*, Warszawa – Kraków 1994.

⁴⁶ B. Liżewski, op.cit., s. 50–51.

- Bieś-Srokosz P., *Prawne formy realizacji zadań publicznych we współczesnej administracji. Kilka uwag na temat hybrydowych form działania w administracji publicznej*, „Studia Prawnoustrojowe” 2022, nr 58.
- Bieś-Srokosz P., *Umowa cywilnoprawna w administracji – przykład prywatyzacji czy prawna forma działania agencji w Polsce*, „Disputatio” 2012, vol. 2.
- Cichocki H., Tomaszewski A. (red.), *Organizacja hybrydowa w teorii i praktyce*, Warszawa 2022.
- Crane D.M., *The Special Court for Sierra Leone*, [w:] M.Ch. Bassiouni (red.), *International Criminal Law*, Vol. III, *International Enforcement*, Leiden 2008.
- Czerw J., Liżewski B., *Influence of Hybrid Legal Institutions on the Management in Local Government on the Example of the Institution of Public-Private Partnership*, „Journal of Local and Self-Government” 2021, vol. 19, nr 3.
- Doczekalska A., *Język prawny w tworzeniu i transpozycji prawa Unii Europejskiej. Procesy hybrydyzacji*, Warszawa 2022.
- Du Plessis J., *Comparative Law and the Study of Mixed Legal Systems* [w:] M. Reimann, R. Zimmermann (red.) *The Oxford Handbook of Comparative Law*, Oxford 2019.
- Głowicki P., *Nauczanie hybrydowe – koncepcja i rozwiązania*, „Pomiary, Automatyka, Kontrola” 2009, vol. 55, nr 7.
- Goettel M., Goettel A., *Prawo cywilne a prawo podatkowe*, [w:] M. Goettel, M. Lemonnier (red.), *Instytucje prawa cywilnego w konstrukcji prawnej podatków*, Warszawa 2011.
- Golinczak M., *Postkolonializm – przed użyciem wstrząsnąć*, „Recykling Idei” 2008, nr 1.
- Grabowska K., *Próba wyjaśnienia pojęcia i istoty wojen hybrydowych*, „Świat Idei i Polityki” 2015, t. 14.
- Habermas J., *Faktyczność i obowiązywanie. Teoria dyskursu wobec zagadnień prawa i demokratycznego państwa prawa*, Warszawa 2005.
- Habermas J., *Strukturalne przeobrażenia sfery publicznej*, Warszawa 2007.
- Hawrińska I., *Hybrydy i hybrydyczności z pogranicza literatury oraz sztuk wizualnych*, Pelplin 2020.
- Helios J., *Publicyzacja prawa prywatnego – prywatyzacja prawa publicznego w kontekście rozważań nad prawem europejskim*, „Przegląd Prawa i Administracji” 2013, vol. XCII.
- Jagielska-Burduk A., *Cultural Heritage as Legal Hybride. Between Public and Private Law*, Springer, Cham 2022.
- Kijowski D.R., *Czy cywilnoprawne formy działania administracji cywilizują jej podejście do spraw obywateli?*, [w:] J. Korczak, J. Szreniawski (red.), *Cywilizacja administracji publicznej. Księga Jubileuszowa z okazji 80-lecia urodzin prof. nadzw. Jana Jeżewskiego*, Wrocław 2018.

- Kohtamäki N., *Prawo hybrydowe w porządku normatywnym Unii Europejskiej*, Pułtusk – Warszawa 2019.
- Kolańczyk K., *Prawo rzymskie*, Warszawa 1986.
- Kozubska A., *Kształcenie hybrydowe w dobie kryzysu – zagrożenie czy szansa rozwojowa?*, „Zeszyty Naukowe WSG”, 2020, t. 36, nr 5.
- Liżewski B., *Prawo publiczne a prawo prywatne – wybrane uwagi teoretyczne na temat hybrydyzacji instytucji prawnych*, „Zeszyty Naukowe KUL” 2018, t. 61, nr 4 (244).
- Łętowski J., *W sprawie granicy między prawem publicznym a prywatnym*, [w:] B. Kordasiewicz, E. Łętowska (red.), *Prace z prawa cywilnego wydane dla uczczenia pracy naukowej prof. Józefa Piłkowskiego*, Wrocław 1985.
- Mariani N., Fuentes G., *World legal Systems*, Montreal 2002.
- Nowacki J., *Prawo publiczne – prawo prywatne*, Katowice 1992.
- Nowak C., *Wpływ procesów globalizacyjnych na polskie prawo karne*, Warszawa 2014.
- Ochmann P., *Prawne implikacje wybranych elementów terminu „wojna hybrydowa”*, „Studia Prawa Publicznego” 2019, nr 4 (28).
- Palmer V.V., *Mixed Jurisdictions Worldwide: The Third Legal Family*, Cambridge 2001.
- Pierścieniak A., *„Hybrydowość” jako atrybut współczesnych organizacji*, [w:] H. Cichocki, A. Tomaszewski (red.), *Organizacja hybrydowa w teorii i praktyce*, Warszawa 2022.
- Rewers E., *Post-polis. Wstęp do filozofii ponowoczesnego miasta*, Kraków 2005.
- Rhee C.H. van, *Introduction*, [w:] C.H. van Rhee (red.), *European Traditions in civil Procedure*, Antwerpen – Oxford 2005.
- Safjan M., *Pojęcie i systematyka prawa prywatnego*, [w:] M. Safjan (red.), *System prawa prywatnego*, t. I, *Prawo cywilne – część ogólna*, Warszawa 2007.
- Soanes C., Stevenson A. (red.), *Oxford Dictionary of English*, Oxford University Press, Oxford 2003.
- Sokała W., Zapala B., *Asymetria i hybrydowość – stare armie wobec nowych konfliktów*, Warszawa 2011.
- Solinas M., *The Nature of Legal Transplants – Inspirations from Postcolonial Scholarship*, „Association of Comparative Law Yearbook” 2016, Vol. 22.
- Srokosz J., *Juridification of social life and the process of private law publicisation*, [w:] P. Bieś-Srokosz, J. Srokosz, E. Żelasko-Makowska (red.), *Mutual Interaction between Contemporary Systems and Branches of Law in European Countries*, Częstochowa 2017.
- Stec P., *Umowy w administracji. Studium cywilnoprawne*, Warszawa 2013.
- Stelmachowski A., *Zarys teorii prawa cywilnego*, PWN, Warszawa 1998.
- Sulikowski A., Wojtanowski M., *Postkolonialna koncepcja hybrydyzności a prawa własności kulturowej. Pomiędzy dynamiką kultury a esencjalizmem*, „Wrocławsko-Lwowskie Zeszyty Prawnicze” 2018, nr 9.

- Szczęsna E., *Teoria hybrydyczna*, „Teoria-Literatura-Kultura” 2004, nr 2 (9).
- Szpunar M., *Konstruowanie tożsamości hybrydycznej*, „Roczniki Humanistyczne” 2024, t. LXXII.
- Szubert-Bednarz E.T., Paczuski R., *Wypieranie prawa administracyjnego przez prawo cywilne czy także wspomaganie osiągania celów administracyjno-prawnych drogą stosowania w coraz szerszym zakresie umowy jako cywilno-prawnej formy działania?*, [w:] A. Doliwa, S. Prutis (red.), *Wypieranie prawa administracyjnego przez prawo cywilne*, Warszawa 2012.
- Szymczak M. (red.), *Słownik języka polskiego PWN*, t. 1, A–K, Warszawa 1995.
- Ścibura M., *Hybrydowe sądownictwo karne na przykładzie Sądu Specjalnego dla Sierra Leone i procesu Charlesa Taylora*, „Studenckie Prace Prawnicze, Administratywistyczne i Ekonomiczne” 2022, vol. 42.
- Thomton P.H., Ocasio W., *Institutional Logics and the Historical Contingency of Power in Organizations: Executive Succession in the Higher Education Publishing Industry, 1958–1990*, „American Journal of Sociology” 1999, v. 105.
- Thornton P.H., Ocasio W., Lounsbury M., *The Institutional Logics Perspective: A New Approach to Culture, Structure and Process*, Oxford 2012.
- Toro A. de, *Globalization – New Hybridities – Transidentities – Transnations: Recognition – Difference* [w:] *New Hybridities: Societies and Cultures in Transition*, [red.] A. de Toro, Hildesheim 2006.
- Wilczyński P., *Podmioty niepubliczne w sferze administracji publicznej*, „Państwo i Prawo” 2002, nr 2.
- Wilkoszewska K., *Prefiksy w roli wyznaczników współczesności*, [w:] A. Gwóźdź, S. Krzemień-Ojak (red.), *Intermedialność w kulturze końca XX wieku*, Białystok 1998.
- Zachariasz I., *Prawo w ujęciu strukturalnym. Studium o dychotomicznym podziale prawa na prawo publiczne i prawo prywatne*, Warszawa 2016.
- Zacharko L., *Prywatyzacja zadań publicznych gminy. Studium administracyjno-prawne*, Katowice 2000.
- Zaporowski A., *Hybrydowy charakter współczesności i kultury. Studium krytyczne*, „Studia Kulturoznawcze” 2013, nr 1 (3).
- Zimmerman J., *Aksjomaty prawa administracyjnego*, Warszawa 2013.

Summary

The notion of “hybrid” is widely used in public discourse, both in common language and in specialized languages, resulting in multiple meanings of these concepts. The subject of the article is the meaning of the above-mentioned concept used in legal sciences. A legal hybrid is understood as a combination of at least two different, generally exclusive elements originating from different branches of law. A legal hybrid always occurs “between” two separate branches of law, guided by their own internal logic, values and operating principles. Although it has features characteristic of each of these branches, due to this original result of the connection it cannot be clearly classified into any of them. The emergence of hybrid legal institutions is caused by social changes in the modern world, which result in the need to search for institutional solutions that do not fit into the classically understood divisions of law. The subject of the analysis will be, in particular, hybrid legal institutions emerging “between” private and public law as a result of the process of their mutual interpenetration of these branches of law.

Key words: hybrid, hybridity, legal science, interpenetration, public law, private law.